

Insights into Tu b'Av

Rabbi Dr. Yitzchak Breitowitz

1. ממילת תענית פרק ה

בחמישה עשר באב זמן אעי כהניא, דלא לסספד.

מפני, שכשעלתה גלות בראשונה [לא היו מביאין בו קרבן עצים]. אמרו חכמים: למחר, כשיעלו הגליות, אף הם יהיו צריכין להביא. התקינו להם חכמים את יום ט"ו באב, שיהיו מביאים בו קרבן עצים. וכל מי שהוא מעלה קרבן למקדש, אפילו עצים, פטור מאותו הספד של אותו היום; ואין צריך לומר חטאות ואשמות, נדרים ונדבות, בכורות וסעשרות, תודות ושלמים. לכך הוא אומר: "כל אינש דאית עלוהי אעין או ביכורים."

ומאי הוא זמן אעי כהניא? זה הוא שאתה אומר: "בט"ו בו בני זתואל בן יהודה, ועמהם כהנים ולוים וישראלים, גרים ועבדים ונתינים ומסזרים, וכל מי שטעה בשבטו, בני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות ובני סלמי הנטופתי."

ומה הן בני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות? אלא: פעם אחת גזרה מלכות (הרשעה) [נ"א: יון] על ישראל שלא יעלו ביכורים לירושלים, והושיבו מלכי יון פרדיסאות על הדרכים (כדרך שהושיב ירבעם בן נבט משמרות על התחומין שלא לעלות לירושלים ולא היה אדם מעשרת השבטים יכול לעלות לירושלים).

מה עשו הכשרים שבאותו הדור ויראי תטא שבאותו הדור? הביאו ביכורים ונתגומו בסלים, וחיפו אותם בקציעות, ונטוטים את הסלים ועלי על כתפם ועולים. כיון שהגיעו אצל המשמר אמרו להם: לירושלים אתם עולים! אמרו להם: לאו, אלא לעשות שני פלחי דבילה במכתשת זו שלפנינו, ובעלי הלז שעל כתפנו. וכיון שעברו מהם, עיטרום בסלים והעלום לירושלים.

ומה הן בני סלמי הנטופתי? אלא פעם אחת גזרה מלכות [יון] הרשעה שמד, שלא יביאו עצים למערכה, והושיבו מלכי יון פרדיסאות על הדרכים (כדרך שהושיב ירבעם בן נבט משמרות על התחומין שלא לעלות לירושלים ולא היה אדם אחד מעשרת השבטים יכול לעלות לירושלים).

מה עשו הכשרים שבאותו הדור ויראי תטא שבאותו הדור? היו מביאים שני גזירים, ועושים אותם כמין סולמות, ומניחים אותם על כתפם ועולים. כיון שהגיעו אצל המשמר, אמרו להם: לירושלים אתם עולים! אמרו להם: לאו, אלא להביא שני גזלות מן השובך הזה שלפנינו בסולם הזה שעל כתפנו. וכיון שעברו מהם, התירו השלבים ופרקום והשליכום מעל כתפם, ונטלו הגזרים ועלו לירושלים.

ולפי שמסרו עצמם על המצוות, לכך נכתב להם שם טוב במגילה הזאת, וזכר טוב לדורות. ועליהם ועל כיוצא בהם נאמר: (משלי י, ז): "זְכֹר צְדִיק לְבִרְכָה". ועל ירבעם בן נבט וחבריו נאמר: (משלי י, ז): "וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְקָב."

ומה ראו בני זתואל בן יהודה ליטול להם שם טוב וזכר טוב לדורות? אלא שכל הרוצה ליטול את השם, יטול וכשעלו בני הגולה ולא מצאו עצים בלשכה, עמדו אלו והתנדבו עצים משל עצמם, ומסרו אותם לציבור, וקרבו מהם קרבנות ציבור. וכך התנו עמהם הנביאים שביניהם, שאפילו הלשכה מלאה עצים, ואפילו משל ציבור, יהו אלו מתנדבים עצים בזמן הזה, ומביאין כל זמן שירצו, ולא יהיה קרבן מתקרב אלא משלהם תחילה, שנאמר: (נחמיה י, לה): "וְהַגִּדְלוֹת הַפְּלָנוּ עַל קִרְבָּן הָעֲצִים הַהֵנִים הַלְוִיִּם וְהָעָם לְהִבְיָא לְבֵית אֱלֹהֵינוּ לְבֵית אֲבֹתֵינוּ לְעֵתִים מְזֻמָּנִים שָׁנָה בְּשָׁנָה לְבַעַר עַל מִזְבֵּחַ יְיָ אֱלֹהֵינוּ כְּפִתּוּב בְּתוֹרָה". ואומר: (עזרא ז, י): "כִּי עָזְרָא הִכִּין לְקָבוֹ לְדָדֵשׁ אֶת תּוֹרַת יְיָ וְלַעֲשֹׂת וּלְלַמֵּד בְּיִשְׂרָאֵל חֵק וּמִשְׁפָּט". ראה שהסכימו עליהם הרבים, ועשו אותו יום טוב, ואותן הימים אסורים בהספד ותענית, בין שחרב הבית, בין שלא חרב. ר' יוסי אומר: משחרב הבית מותרין, מפני שאבל הוא להם. אמר רבי אליעזר בר צדוק: אני הייתי מבני בניו של סנואה בן בנימין, ואירע תשעה באב להיות בשבת, והתענינו בו ולא השלמנוהו, מפני שיום טוב שלנו היה.

לג רבי זעירא פתח (איוב ל, לא): ויהי לאבל כנרי וענבי לקול בכים, תמן תנינן אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים שבהן יוצאות בנות ישראל בכלי לבן שאולין כדי שלא לבגש את מי שאין לו, וכל הכלים היו טעונין טבילה ובהן בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים.

תנא מי שאין לו אשה נפנה לשם ומה היו אומרות, בחור, שא עיניך וראה מה אתה בורך לך, אל תתן עיניך בגוי, תו עיניך במשפחה, וכן הוא אומר (שיר השירים ג, יא): צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו. ביום חתנתו זה מתן תורה, וביום שמחת לבו זה בגין בית המקדש שיבנה במקרה בימינו. בשלמא יום כפורים יום סליחה וכפרה לישראל, יום שנתנו בו לוחות אחרונות, אלא חמשה עשר באב מאי היא, רבי יעקב בר אחא בשם רבי אסי אמר שבו זמן קציצה ופה לעצים, שכל עצים שנקצצים בו אין עושין מאלת, ותני כל עץ שנמצא בו תולעת או מאלת פטול מעל גבי המזבח. רבי אבא בר כהנא ורבי אסי משום דעולא בשם רבי אמר, שבו בטל הושע בן אלה פרוזדאות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים. רב כהנא שאל מן קדם רב, אמר ליה אפטר דכל דא טיבותא עבד וכתוב ביה (מלכים ב יז, ג): עליו עלה שלמנאסר מלך אשור וגו', אלא על שהעביר קולר מצוארו ונתנו בצואר הרבים ולא אמר כל עמא יסקון ויצלון, אלא אמר כל מאן דבעי למיסק יסק. רבי שמואל בר נחמני ואמר לה משמיה דרבי שמואל בר יצחק יום שהתרו שבטים לבוא זה בזה, שנאמר (במדבר לו, ח): וכל בת ירשת נחלה וגו', וכתוב (במדבר לו, ט): ולא תסב נחלה ממשטה למטה אחר וגו', וכי אפטר לבת שהירש שתי סטות, אלא אמר מעתה אביה משבט אחד ואמה משבט אחר. רבנן אמרי יום שהתרו שבט בנימין לבוא בקהל, דכתוב (שופטים כא, יח): ארור נתן אשה לבנימין.

אמר רבי יוחנן מקרא קראו וקרבוהו, מקרא קראו ורחקוהו. מקרא קראו וקרבוהו (בראשית לה, יא): גוי וקהל גוים יהיה מנף. מקרא קראו ורחקוהו (בראשית מח, ה): אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, שאינו נחשבין עם אחיהם.

אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהתרו שבטים. רב סתנה אמר יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה. רבי אליעזר הגדול אמר נחא בחמשה עשר, מכאן ואילך תשש פחה של חמה ולא היו כורתין עצים לפערקה, ואמר רב מנסיא וקרי ליה יום תבר מגל, מכאן ואילך המוסר יוסיף ודלא מוסיף יסוף. רבי אבין ורבי יוחנן אמרי יום שבטל החפר מן מתי מדבר.

אמר רבי לוי כל ערב תשעה באב היה משה מוציא פרוז בכל המנהג ואומר צאו לחפר, והיו יוצאין וחופרין קברות וישנין בהן, לשחורת היה מוציא פרוז ואומר קימו והפרשו המתים מן החיים, והיו עוסדים ומוציאין עצמן, חמשה עשר אלף ופרוטרות חסרו שש מאות אלה, ובשנת הארבעים האחרון עשו כן ומצאו עצמן שלמים, אמרו דומה שפעינו בחשבון, וכן בעשור ובאחד עשר ובשנים עשר ושלשה עשר וארבעה עשר, כיון דאתמלא סיהרא אמרו דומה שהקדוש ברוך הוא בטל אותה גזרה מעלינו וחררו ועשאוהו יום טוב, ונרמו עוונותיהם ונעשה אבל בעולם הזה בחרבן הבית פעמים, הדא הוא דכתוב (איוב ל, לא): ויהי לאבל כנרי וענבי לקול בכים. (במדבר יד, א): ויבכו העם בלילה ההוא, וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה ישבה בדד.

אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים. בשלמא יום הכפורים - משום דאית ביה סליחה ומחילה, יום שניחנו בו לוחות האחרונות. אלא חמשה עשר באב מאי היא? - אמר רב יהודה אמר שמואל: יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה. מאי דרוש גזה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' - דבר זה לא יהא נהוג אלא בדור זה. אמר רב יוסף אמר רב נחמן: יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל, שנאמר דואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימין לאשה. מאי דרוש? אמר רב: ממנו, ולא מבנינו. (אמר) רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: יום שכלו בו מתי מדבר. דאמר מר: עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דבור עם משה, שנאמר הויה כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי, אלי היה הדבור. עולא אמר: יום שביטל הושע בן אלה פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים, שלא יעלו ישראל לרגל, ואמר: לאיזה שירצו יעלו. רב מתנה אמר: יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה. ואמר רב מתנה: אותו יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב, הטוב - שלא הסריחו, והמטיב - שנתנו לקבורה. רבה

ורב יוסף דאמרי תרזייהו: יום שפסקו מלכרות עצים למערכה. (תניא) + מסורת הש"ס: דתניא+, רבי אליעזר הגדול אומר: מחמשה עשר באב ואילך תשש כוחה של חמה, ולא היו כורתין עצים למערכה, לפי שאינן יבשין. אמר רב מנשיא: וקרו ליה יום תבר מגל. מכאן ואילך, דמוסיף - יוסיף, ודלא מוסיף - (יאסף) + מסורת הש"ס: יסיף+. (תני רב יוסף): מאי יאסף? אמר רב יוסף: תקבריה אימיה .

שבהן בנות ירושלים כו'. תנו רבנן: בת מלך שואלת מבת כהן גדול, בת כהן גדול מבת סגן, ובת סגן מבת משוח מלחמה, ובת משוח מלחמה מבת כהן הדיוט, וכל ישראל שואלין זה מזה, כדי שלא יתבייש את מי שאין לו. כל הכלים טעוגין טבילה אמר רבי אלעזר: אפילו מקופלין ומונחין בקופסא. בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים, תנא: מי שאין לו אשה נפנה לשם. מיוחסות שבהן היו אומרות בחור וכו'. תנו רבנן: יפיפות שבהן מה היו אומרות - תנו עיניכם ליופי, שאין האשה אלא ליופי. מיוחסות שבהן מה היו אומרות - תנו עיניכם למשפחה, לפי שאין האשה אלא לבנים. מכוערות שבהם מה היו אומרות - קחו מקחכם לשום שמים, ובלבד שתעטרונו בזהובים. אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר: עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים, והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר אואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו. הדרך עלך בשלשה פרקים וסליקא לה מסכת תענית .

4. דברים פרק ד

(כה) כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת פל ועשיתם הרע בעיני יקוק (כו) העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר מעל הארץ אשר אתם: אלהיך להכעיסו עברים את הידן שמה לרשתה לא תאריכן ימים עליה כי השמד תשמדון:

5. רשי דברים פרק ד

(כה) ונושנתם - רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושתיים שנה, כמנין ונושנתם. והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים והקדים שתי שנים לנושנתם, כדי שלא יתקיים בהם (פסוק כו) כי אבד תאבדון וזהו שנאמר (דניאל ט יד) וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו, צדקה עשה עמנו שמהר להביאה שתי שנים לפני זמנה:

(כו) העידותי בכם - הנני מזמינם להיות עדים שהתריתי בכם: